

Enflasyon Düzeltmesinde Net Parasal Pozisyondaki Kâr veya Zararın Hesaplanması: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Araştırma

Zehra HABERAL¹

Öz

TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama standardının amaçlarından birisi, işletmelerin gerek Finansal Durum Tablosu ve gerekse Kâr-Zarar Tablosu üzerindeki enflasyon etkisinin giderilerek işletmelerin gerçek durumunun belirlenmesi ve performanslarının daha doğru ölçülmesinin sağlanmasıdır. Finansal durum tablosunun düzeltilmesinde, parasal olmayan kalemlerin işletmeye giriş tarihleri esas alınarak fiyat hareketlerini yansıtan endekslerle düzeltilmesi ayrıca karşılaştırmalı tabloların sunumu için finansal tabloların aynı satın alma gücüne göre sunulması önem taşımaktadır. İşletmelerin parasal aktif ve parasal pasif kalemlerinin dağılımına göre satınalma gücü kazanç ve kayıpları ortaya çıkmakta ve tutarlar kâr-zarar tablosunda enflasyon kârı veya zararı olarak sunulmaktadır. Bu çalışmada parasal kalemlerin neden olduğu satın alma gücü kazanç ve kayıplarının nasıl hesaplanması gerektiği açıklanmıştır. Araştırmada, bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 38 bankaya ait 2022 yılı dönembaşı ve dönemsonu verileri kullanılarak bankaların satın alma gücü kazanç ve kayıpları hesaplanmıştır. Araştırma bulgularına göre, bankaların parasal aktifi, parasal pasiflerinden çok olduğu için inceleme kapsamına alınan bankaların neredeyse tamamında satın alma gücü kaybı çıkmıştır. Özellikle kamu bankalarının aktif büyüklüklerinin diğer bankalara göre fazla olması satın alma gücü kaybını da bu bankalarda yüksek çıkmasına neden olmuştur. Ekonomik hayat içerisinde bankaların temel fonksiyonlarından biri de ekonominin fonlanmasıdır. Bu nedenle bankaların kullandığı krediler ve finansal yatırımlarının fazla olması nedeniyle aktifteki parasal kalemleri, pasifteki parasal kalemlerden daha çok olduğu için satın alma gücü kaybı çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Enflasyon, Finansal Tablolarda Enflasyon Etkisi, Net Parasal Pozisyon, Parasal Kazançlar, Parasal Kayıplar (Satın Alma Gücü Kazanç/Kayıp).

JEL Kodları: M40, M41.

Calculation of Profit or Loss in Net Monetary Position in Inflation Adjustment: A Research on the Turkish Banking Sector

Abstract

One of the purposes of IAS 29 Financial Reporting Standards in Hyperinflationary Economies is to eliminate the effects of inflation on both the statement of financial position (balance sheet) and the statement of profit or loss and then determine the real situation of companies and measure their performances more accurately. While adjusting statement of financial position, it is important to adjust non-monetary items with indices reflecting price movements based on company entry dates and present financial statements according to the same purchase power for the presentation of comparative statements. According to the distribution of the company's monetary assets and liabilities, their purchase power and profits and losses occur and the sum is presented as inflation profit or loss in the profit-loss statement. In this research, it was aimed to explain how to calculate purchase power profit and loss caused by monetary items. Purchase power profits and losses of banks were calculated using the data at the beginning and end of the year belonging to 38 banks operating in the banking sector in 2022. According to research findings, purchase power loss occurred in almost all banks included in the study as banks' monetary assets were higher than monetary liabilities. The purchase power loss of public banks was higher because of their higher assets compared to others. One of the main functions of banks in economic life is the financing of the economy, therefore purchase power loss is high due to higher monetary assets than liabilities related to higher loans and financial investments provided by banks.

Keywords: Inflation, The Effect Of Inflation On Financial Statement, Net Monetary Position, Monetary Profits, Monetary Losses (Purchase Power Profit/Loss).

JEL Codes: M40, M41.

¹ Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Zehra HABERAL, (Dr. Öğr. Üyesi), Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi, Ankara, Türkiye, E-mail: zhaberal@baskent.edu.tr ORCID: 0000-0002-4049-3554.

APA 6 Stili Kaynak Gösterimi: (To Cite This Article)

Haberal, Z. (2023). Enflasyon düzeltmesinde net parasal pozisyondaki kazanç veya kayıpların hesaplanması: Bankalar üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 16(Prof. Dr. Mehmet Özbirecikli Özel Sayısı), 121-140. doi: <https://doi.org/10.29067/muvu.1300740>

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Inflation causes general price levels to increase in the countries, and important changes in the purchase power of the money as a result of this effect. So, these values should be corrected according to inflation level to preserve fair values of companies' financial statements and operating results. Different indices are used to adjust financial statements according to general price changes. CPI and PPI indices are commonly used for this purpose in our country. According to CPI data; the consumer price index (CPI) was 36.08% and the producer price index (PPI) was 79.89% in 2021, while CPI increased to 64.27%, and PPI to 97.72% in 2022.

In an economy where inflation rates reach this level, money loses its purchasing power considerably. As a result, reporting of businesses, operating results and financial status without adjustment will not be meaningful and beneficial for users. Also, wrong profit distribution can be made in businesses, taxes can be determined incorrectly and wrong business policies can be applied.

In this study, it was aimed to calculate the differences related to net monetary position Profit or Loss (purchase power profit and loss caused by monetary items) with Turkish Banks' 2022 year data in the scope of IAS 29. In the calculations, changes in monetary assets and liabilities were considered common to the year in that calculation period. Therefore, sums were not extensively studied, the difference between net monetary items at the beginning and end of the period was determined and a net difference was found and this difference was adjusted according to the mean coefficient of the period. It is important to calculate purchase power profits and losses arising from banks' net monetary positions and transferred to the table during the adjustment of the banks' profit or loss statements, while income and expense items are adjusted. In our study, the situation in the banks will be evaluated by calculating the purchase power profits and losses of banks operating in our country.

Method of The Research

In our study, a data set containing 22 deposit banks, 10 development and investment banks and 6 participation banks was used. By taking the financial statements of these banks from PDP (Public Disclosure Platform) and reviewing them, items of net monetary position profit and loss of 2022 were adjusted according to inflation. In the calculation, it is assumed that the increases and decreases in monetary items during the period are widespread throughout the year, not in detail, but the difference between the net monetary items at the beginning of the period and the net monetary items at the end of the period is taken into account as a net difference, and the average index is used in the correction.

Findings of The Research

In our study, the purchase power profits and losses were calculated by using the data of the beginning and end of the period of 2022 belonging to 38 banks operating in the banking sector. According to research findings, because the banks' monetary assets were higher than monetary liabilities, purchase power loss was found in all banks included in this review. Purchase power loss sums were higher especially in public banks compared to other banks because of their higher size of assets.

Conclusion

According to the final calculations, it might be suggested that banks' net monetary positions according to both adjusted and historical data are generally negative. In other words, the sum of the monetary assets is greater than the sum of the monetary resources both in historical and adjusted data. Companies that have more monetary assets than monetary liabilities could experience a purchase power loss. Because this purchase power loss could not be reflected in the profit-loss statements, the

period profit sum would be reported as more than what it should have been or if the bank closed that period with a loss, the period loss sum would be lower than what it should have been. In the case of bank profit, uncorrected profit will result in unobtained profit to be distributed as dividends and tax sum to be overestimated. This in turn will cause the distribution of the company's capital instead of profit. In case, bank capital could not be protected nominally and physically.

Since loans and financial investments given in 2022 were higher than collected deposits in banks, and especially deposit banks, the sum of monetary assets was higher than liabilities and as a result, net monetary position loss occurred. Since Ziraat Bank, one of the public banks, increased its capital receipts by using resources from Treasury, purchase power loss in its monetary position would be higher.

1. GİRİŞ

Enflasyon, ülkelerde genel fiyat düzeyinin artmasına sebep olmakta, bunun etkisi ile de paranın satın alma gücünde önemli değişiklikler meydana gelmektedir. Muhasebe sürecinde temel ölçü birimi olarak kullanılan paranın değerinde meydana gelen değişiklikler de finansal tablolar üzerinde önemli etkilere neden olmaktadır. Bu bağlamda finansal muhasebe, bir organizasyondaki vazgeçilmez yönetim araçlarından birisidir. Amacı ise, işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını doğru ve gerçeğe uygun bir finansal görünümde yansıtarak ekonomik karar alıcılara faydalı bilgi sağlamaktır. Ancak enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde para, satın alma gücünü büyük oranda kaybeder ve farklı zamanlarda, hatta bazen aynı hesap döneminde meydana gelen işlemlerden ve diğer olaylardan kaynaklanan tutarları karşılaştırmak yanıltıcı olabilir (Matofali, 2022: 206). Bu durum sonucunda finansal tablo rakamları gerçeği göstermez ve bu tablolara dayanarak alınan kararlar hem işletmelerin faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini olumsuz etkiler hem de küresel ölçekte yatırımcı ve borç veren açısından kaynak tahsis kararlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle işletmelerin, finansal durumu ve faaliyet sonuçlarına ilişkin gerçeğe uygun görünümü korumak için bu rakamların enflasyona göre düzeltilmesi önem taşımaktadır.

Finansal tabloların genel fiyat değişimlerine göre düzeltilmesinde farklı endeksler kullanılabilir. Ülkemizde de TÜFE ve ÜFE endeksleri bu amaçla yaygın olarak kullanılmaktadır. TÜFE sadece tüketim malları fiyatlarındaki yıllık ortalama artışı, ÜFE ise sadece üretim malları fiyatlarındaki yıllık ortalama artışı ölçmektedir. Ülkemizdeki düzenlemelere bakıldığında finansal raporlama çerçevelerine göre farklı endeks seçimlerinin önerildiği görülmektedir. Bunlar; MSUGT'ne göre finansal raporlama yapan işletmelerde 5024 sayılı VUK uygulamalarına göre yapılan düzeltmelerde Yİ-ÜFE'nin kullanılması, uluslararası finansal raporlama yapan firmalarda dünya uygulamalarına uyum sağlamak adına TÜFE'nin kullanımı tercih edilmektedir.

TÜİK verilerine göre; 2021 yılında Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) % 36,08 ve Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) %79,89 olarak belirlenmiş, 2022 yılında oranlar daha da artmış ve TÜFE %64,27, ÜFE ise, %97,72 olarak açıklanmıştır. Enflasyon oranlarının bu düzeye ulaştığı bir ekonomide, para satın alma gücünü büyük oranda kaybetmektedir. Bunun sonucunda işletmelerin, faaliyet sonuçlarının ve finansal durumunun düzeltme yapılmaksızın raporlanması kullanıcılar açısından anlamlı ve faydalı olmayacaktır. Aynı zamanda işletmelerde, yanlış kâr dağıtımını yapılabilmekte, vergiler yanlış belirlenebilmekte ve yanlış işletme politikaları uygulanabilmektedir (Karasioğlu ve Erdemir, 2005: 146).

Ülkemizde 2021 yılında, enflasyon düzeltmesini gerekli kılabilecek şartların oluşması neticesinde, Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından 7 Ocak 2022 tarihinde Enflasyon Düzeltmesine ilişkin VUK Genel Tebliği Taslağı (Taslak) yayımlanmıştır. Ancak, 20 Ocak 2022 tarih ve 7352 sayılı Kanunun 1. maddesi ile eklenen “Geçici Madde 33” ile enflasyon düzeltmesi 2023 yılı sonuna ertelenmiştir. Buna göre, 2021 ve 2022 yılları finansal tablolarına enflasyon düzeltmesi uygulanmayacak, düzeltme 31.12.2023 tarihli yılsonu finansal tabloları için yapılacaktır. 31.12.2023 tarihli finansal tabloların enflasyon düzeltmesine tabi tutulması nedeniyle hesaplanan kâr veya zarar farkı geçmiş yıllar kârları ya da geçmiş yıllar zararları hesaplarında gösterilecek ve bu şekilde tespit edilecek olan kâr veya zarar 2023 hesap dönemi vergiye tabi kazancı ile ilişkilendirilmeyecektir.

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) 20 Ocak 2022 tarihinde yaptığı açıklamada “TFRS'yi uygulayan işletmelerin TMS 29'u uygulayıp uygulamayacağı konusunda da genel satın alma gücündeki değişiklikleri yansıtan TÜFE oranlarını esas almaları gerektiğini, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan TÜFE oranlarına göre son üç yılın genel satın alma gücündeki kümülatif değişikliğin %74,41 olarak gerçekleştiğini buna göre, TFRS'yi uygulayan işletmelerin

2021 yılına ait finansal tablolarında TMS 29 kapsamında herhangi bir düzeltme yapmalarına gerek bulunmadığını” belirterek, TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama’yı (IAS 29 Financial Reporting in Hyperinflationary Economies) uygulayıp uygulamayacakları konusunda oluşan tereddütleri ortadan kaldırmıştır.

Bankacılık sektöründe enflasyon muhasebesi uygulamaları ilk olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından yayınlanan 14 sayılı tebliğ ile ele alınmıştır. BDDK tarafından hazırlanan “*Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı*” Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine ilişkin 14 sayılı tebliğ, yüksek enflasyon dönemlerinde kapsamları dâhilindeki kuruluşlarda finansal tabloların hazırlanmasına ilişkin esas ve usullerin belirlenmesini amaçlamıştır. Standarda göre; banka finansal tablolarının düzeltilmesi işlemlerinde uygulanacak temel yöntem olarak Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi, düzeltmede kullanılacak endeks olarak da TEFE’nin kullanılması benimsenmiştir. Bankaların 2008 yılından itibaren uluslararası düzenlemelere paralel olarak uluslararası muhasebe standartlarını (TMS/IFRS) uygulamaya başlamasıyla yüksek enflasyon dönemlerinde TMS (IAS) 29 No’lu standart dikkate alınacaktır. TMS 29’da yüksek enflasyonlu ekonomilerde finansal raporların nasıl düzeltilmesi gerektiği konusu ele alınmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde 14 sayılı tebliğ ile TMS 29 standart hükümleri birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Bankalar için TMS/IFRS’ler yürürlüğe girdikten sonra muhasebe yönetmeliğindeki 14 sayılı tebliğ yürürlükten kalkarak yerini TMS 29 standart hükümlerine bırakmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye’deki bankaların 2022 yılı verileri kullanılarak TMS 29 kapsamında net parasal pozisyon kâr veya zararına (parasal kalemlerin neden olduğu satın alma gücü kazanç ve kaybının) ilişkin farkların hesaplanarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Hesaplamalarda, parasal kalemlerdeki artış ve azalışların hesaplama dönemindeki yıla yaygın olarak gerçekleştiği kabul edilmiştir. Bu nedenle tutarlar ayrıntılı olarak ele alınmamış, dönem başı net parasal kalemler ile dönem sonu net parasal kalemler arasındaki fark belirlenerek **net fark** belirlenmiş ve bu fark dönemin ortalama katsayısına göre düzeltilmiştir. Bankalarda Kâr veya Zarar tablosunun düzeltilmesinde, gelir ve gider kalemleri düzeltilirken, bankaların sahip olduğu net parasal pozisyondan doğan satın alma gücü kazanç ve kayıpları hesaplanarak tabloya yansıtılması önem taşımaktadır. Çalışmada ülkemizde faaliyet gösteren bankaların satın alma gücü kazanç ve kaybı hesaplanarak bankalardaki durumun değerlendirmesi yapılacaktır.

2. ENFLASYONUN FİNANSAL TABLOLARA ETKİSİ

Enflasyon muhasebesi, enflasyonun finansal tablolar üzerindeki etkisini dikkate alan bir muhasebe yöntemidir. Bir başka ifadeyle enflasyon muhasebesi, finansal tablo tarihindeki enflasyon düzeltilmesinde dikkate alınacak parasal olmayan kalemlere ilişkin tutarların düzeltme katsayısı (enflasyon oranı-ÜFE veya TÜFE gibi) ile çarpılması sonucunda, bu tutarların satın alma gücü cinsinden hesaplanarak raporlanmasıdır.

Finansal tablolarda yapılacak düzeltmeler “TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı” çerçevesinde yapılmaktadır. Bu standartta, enflasyon ortamında tarihi veya cari değerleri kullanarak hazırlanan finansal tabloların, finansal durum tablosunun düzenlendiği tarihteki paranın satın alma gücü esas alınmadığı sürece sağlıklı bir gösterge olarak kabul edilemeyeceği belirtilmektedir. Bu nedenle, konsolide finansal tablolar da dahil olmak üzere bu tabloların düzenlendiği tarihteki paranın satın alma gücüne göre düzeltilerek ifade edilmesi öngörülmektedir. Düzeltme yapılmaması durumunda finansal tabloların karşılaştırılabilir nitelikte olmayacağı ve yapılacak karşılaştırmaların yanıltıcı olacağı belirtilmektedir.

Standardın temel amacı, *geçerli para birimi yüksek enflasyonlu bir ekonominin para birimi olan işletmelerin, finansal raporlamasına ilişkin rehberlik sağlamaktır* (PWC, 2006:6). Böylece şirketlerin parasal kalemlerinin satın alma gücünde ne kadar kaybettiğini ve parasal olmayan kalemlerinin satın alma gücünde ne kadar kazandığını basitçe anlatmaktır. Standarda göre yüksek enflasyon, bir ülkenin aşağıdaki unsurları içeren fakat bunlarla sınırlı olmayan, ekonomik koşulları

ile belirlenebilir (TMS 29 madde 3). Bu koşullar:

- Nüfusun çoğunluğunun, parasal servetlerini değer kaybından korumak için parasal olmayan yatırımlara yönelmesi veya satın alma gücünün korunabilmesi için Türk Lirasına göre değeri daha istikrarlı olan yabancı para varlıklarda tutmaları,
- Nüfusun çoğunluğunun parayla ilgili işlemlerdeki fiyatlamayı yerel para birimi yerine, değeri nispeten daha istikrarlı gördüğü yabancı para birimine göre belirlemesi,
- Kısa vadeli işlemlerde dahi, satın alma gücündeki kayıpları karşılamak için fiyatların vade farkı konularak belirlenmesi,
- Fiyatlar, faiz oranları ve ücretlerin “genel fiyat endeksine” bağlı olarak değişmesi,
- Son üç yıllık kümülatif enflasyon oranının %100’e yakın ya da bu oranın üstünde oluşması.

TMS 29, bir ekonominin yüksek enflasyonlu olduğunu gösterebilecek özellikleri açıklar ancak finansal tabloların yeniden düzenlenmesinin ne zaman gerekli hale geleceğinin muhakeme konusu olduğunu belirtir (İlter, 2012: 3). Finansal durum tablosuna ilişkin kalemlerin enflasyondan etkilenmesini; işletme varlıklarını ve kaynaklarını oluşturan ekonomik değerlerin fiyat hareketlerini izleyip izleyemediklerini göz önünde tutarak iki grupta ele alınmaktadır. Bunlar;

- Parasal Kalemler: Paranın satın alma gücündeki değişimler karşısında nominal değerlerini aynen koruyan, ancak satın alma güçleri (artan veya azalan) değişen kalemlerdir. Başka bir ifade ile Türk Lirası’nın değerindeki değişimler karşısında satın alma güçleri fiyat hareketlerine göre ters yönde değişen nakit ve nakit benzeri kalemler ile nakit olarak tahsil edilecek veya ödenecek kalemleri ifade eder. Aynı zamanda parasal kalemler elde tutulan para ile para olarak alınacak veya ödenecek kalemlerdir.
- Parasal Olmayan Kalemler: Parasal kalemler dışında kalan ve işletmenin üretim faaliyetinde yer alan kalemlerdir (Deaconu, 2012: 50). Yani paranın satın alma gücündeki değişimler karşısında nominal değerleri değişen ancak satın alma güçleri aynı kalan kalemlerdir.

Bankaların finansal durum tablolarındaki parasal ve parasal olmayan kalemlere ilişkin sınıflandırma araştırma yöntemleri bölümünde belirtilmiştir.

Finansal durum tablosunun düzenlenmesi sırasında finansal durum tablosu kalemleri, cari ölçüm birimine göre ifade edilmemiş ise genel bir fiyat endeksi uygulanarak düzeltilir. Parasal kalemler finansal durum tablosunun düzenlendiği tarihte, ulusal para biriminin satınalma gücüne göre ifade edildiklerinden ayrıca düzeltmeye tabi tutulmasına gerek yoktur. Bu kalemler finansal durum tablosuda aynen yer alır.

Diğer taraftan tüm parasal olmayan kalemlerin genel fiyat düzeyine göre cari değerleri belirlenir. Ayrıca yabancı paralı varlık ve kaynak hesapları dönem sonunda yürürlükte olan kurlara göre değerlendirildiğinden cari değerleri ile gösterilmekte dolayısıyla ayrıca tekrar düzeltmeye tabi tutulmazlar. Aynı şekilde dövize endeksli varlık ve kaynak hesapları finansal durum tablosu tarihindeki döviz kuruna göre düzeltilmiş cari değerleri ile finansal durum tablosuda gösterilmesi gerektiğinden tekrar düzeltilmezler. Çeşitli anlaşmalarla fiyat değişiklikleri belirli bir endekse bağlanmış olan tahviller ve krediler gibi varlık ve yükümlülükler, anlaşma şartları çerçevesinde finansal durum tablosu tarihindeki değerlerine getirilmesini sağlamak üzere düzeltilebilir. Nitelik itibari ile parasal olmayan kalemler finansal durum tablosunda tarihi maliyet veya net defter değeri (tarihi maliyet-birikmiş amortisman) ile gösterilir. Bu nedenle söz konusu kalemlerin tarihi maliyetlerinin (elde edilme maliyetlerinin) düzeltilmesinde elde edilme tarihinden finansal durum tablosunun düzenlendiği tarihine kadar geçen sürede genel fiyat endekslerinde meydana gelen

değişimler dikkate alınır (TMS 29 madde 11-25).

2.1. Enflasyonun Kâr veya Zarar Tablosu Üzerindeki Etkileri

Kâr veya zarar tablosu, işletmenin belirli bir dönemdeki gelişim yönünün değerlendirilmesi amacıyla ilgili dönemde elde edilen gelirlerin ve bu gelirlerin elde edilmesinde katlanılan giderlerin gösterildiği tablodur. İşletme gelişiminin sağlıklı olarak ölçülebilmesi için, yönetimin başarı derecesinin etkinliği, beklenen amaçlara ulaşış ulaşmadığı, işletmenin ekonomik dengesinin ve zayıf yönlerinin belirlenmesi gibi bilgilerin de dikkate alınması uygun olur (Akdoğan, 2004: 19). Kâr veya zarar tablosunun beklenen faydayı sağlayabilmesi için gerçek değerleri ile gösterilebilmesi bir başka ifadeyle tablo üzerindeki enflasyon etkilerinin giderilmesi gerekmektedir.

Kâr veya zarar tablosu kalemlerinin tamamı parasal olmayan kalem olarak dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla ilk olarak bu kalemlerin hangi tarihlerde gerçekleştikleri belirlenmelidir. Daha sonra bu tarihlerdeki düzeltme katsayıları belirlenmeli ve ilgili gelir ve giderler bu katsayıyla düzeltilmelidir. Vergi Usul Kanunu'nun 5024 sayılı Kanunla değişik mükerrer 298'inci maddesine göre; genel olarak uygulamada, kâr veya zarar tablosu kalemlerinin düzeltilmesinde *toplulaştırılmış yöntemlerden* dönem ortalama düzeltme katsayısı kullanılarak uygulanan *basit ortalama yöntem* de tercihen kullanılabilir.

TMS 29'a göre bütün gelir ve gider unsurları, paranın satın alma gücüne göre yeniden ifade edilmiş haliyle gelir ve giderlerin tahakkuk tarihleri dikkate alınarak düzeltilir.

Bankalarda gelirler ve giderler ağırlıklı olarak parasal varlıklardan ve parasal kaynaklardan oluşmaktadır. Bu nedenle, kâr veya zarar tablosunda parasal olmayan kalemlerden doğan gelir ve gider unsurları daha az olmaktadır. Örneğin; amortisman giderleri bankaların kâr zarar tablolarında çok düşük düzeydedir.

Bilindiği gibi parasal olmayan kalemlerden doğan gelir ve gider unsurları, parasal olmayan kalemin düzeltme katsayısı ile düzeltilmektedir. Oysa parasal kalemlerle ilişkili olarak doğan gelir ve gider unsurları ortaya çıktıkları tarihteki endekse göre düzeltilmektedir. Yukarıda da vurgulandığı gibi dönem içinde ortaya çıkan bu gelir ve gider unsurları döneme yaygın olarak ortaya çıktığı varsayıldığında dönemin ortalama endeksine göre de düzeltilebilmektedir.

Bankaların varlıklarında ve kaynaklarında parasal kalemlerin çoğunlukta olması nedeniyle, bankaların gelirlerinin önemli bir kısmı faiz gelirlerinden, giderlerinin önemli kısmı ise faiz giderlerinden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra bankaların müşterilerine verdikleri hizmetler karşılığında aldıkları ücret ve komisyonlar faiz dışı oluşan bir gelir kalemidir. Bankaların bu gelirlerini enflasyonist ortamda arttırmaları çok zordur (Öztürk, 2006: 91). Bankaların faiz giderlerinin dışında, personel giderleri, yönetim giderleri, komisyon giderleri, bina ve teçhizat giderleri, kira giderleri, araştırma giderleri gibi giderleri de bulunmaktadır. Enflasyon etkisi dikkate alınmadığında, bazı gider hesapları fiyat artışını yansıtmadığından daha düşük tutarlarla kâr veya zarar tablosunda yer almaktadır. Bu da, işletmenin fiktif kârlar elde etmesine neden olmaktadır (Açık, 2006: 350).

Sonuç olarak, gelir ve gider unsurları üzerindeki fiyat hareketlerinin etkisi dikkate alınmadığı sürece kâr veya zarar tablosu gerçeği yansıtmayacaktır. Bu nedenle gerek finansal durum tablosunun gerekse kâr veya zarar tablosunun fiyat artışlarını dikkate alarak yeniden düzenlenmesi önem taşımaktadır. Düzeltilmiş tabloların dikkate alınarak analizlerinin yapılması kullanıcılar açısından da daha faydalı bilgi sağlayacaktır (Akdoğan, 2004: 26).

3. NET PARASAL POZİSYONDAKİ KAZANÇ VEYA KAYIPLARIN HESAPLANMASI

Bir işletmenin enflasyon dönemlerinde anapara ve getirileri enflasyona göre değişmeyen parasal varlık ve yükümlülük bulundurması halinde, bu işletmenin parasal varlıkları, parasal yükümlülüklerinden fazla ise işletme satın alma gücü kaybına uğrar, parasal yükümlülükleri parasal varlıklarından fazla ise de işletme satın alma gücü kazanır. Bir başka ifade ile net parasal

pozisyondaki kazanç veya kayıp, parasal varlıkların (parasal olmayan varlıklardan büyükse) dönem boyunca enflasyona karşı ne kadar satın alma gücü kaybettiğini veya durum tam tersi ise ne kadar kazandığını ifade eden tutardır.

Net parasal pozisyondan kaynaklanan söz konusu kazanç ve kayıplar, TMS 29’da belirtilen esaslar çerçevesinde hesaplanarak, kâr veya zarar tablosunda net parasal pozisyon kârı veya zararı hesabında gösterilir. Net parasal pozisyon üzerindeki bu kazanç veya kayıp, parasal olmayan varlıkların, özkaynakların ve kâr zarar tablosundaki kalemlerin yeniden düzenlenmesi ile endekse bağlı varlık ve yükümlülüklerin düzeltilmesinden kaynaklanan fark olarak dikkate alınır. Kazanç veya kayıp, genel fiyat endeksindeki değişimin, parasal varlıklar ile parasal yükümlülükler arasındaki farkın olduğu dönemin ağırlıklı ortalamasına uygulanması suretiyle tahmin edilebilir. Net parasal pozisyondaki kazanç veya kaybın kâr veya zarara dâhil edilmesi ve ayrı olarak açıklanması gerekir (TMS 29: 9).

TMS 29’da 13. maddeye göre fiyatlardaki değişikliklere anlaşma ile bağlanan varlık ve borçlarda yapılan düzeltme, net parasal pozisyondaki kazanç veya kayıptan mahsup edilir. Faiz gelir ve giderleri ile yatırılan veya ödünç alınan fonlara ilişkin kur farkları gibi diğer gelir ve gider kalemleri de net parasal pozisyonla ilişkilendirilir. Bu tür kalemler ayrı olarak açıklanmakla birlikte, kâr veya zarar tablosunda net parasal pozisyon kazanç veya kaybı ile birlikte sunulması yararlı olabilir (TMS 29: 28).

TMS 29 öncesi yürürlükte olan BDDK tebliğinde de getirileri ve anaparaları enflasyona endekslenmiş kalemler net parasal pozisyon kâr ya da zararı ile ilişkilendirilmektedir. Sağlanan ya da kullanılan fonlara ilişkin faiz ve kur farkı gelir ve giderleri gibi kâr ya da zarar tablosu kalemleri de net parasal pozisyon kâr ya da zarar kalemi ile ilişkilendirilmektedir. Kâr ya da zarar tablosunda ayrıca açıklanması öngörülen bu kalemler, net parasal pozisyon kazanç ve kaybının toplu olarak görülmesini sağlamak amacıyla dipnotlarda yer verilmektedir.

Parasal varlık ve parasal borçların farkından doğan kazanç veya kayıpların hesaplamasında, Net Parasal Pozisyon Kâr/Zarar Tablosu yöntemi veya kolaylaştırıcı yöntem olarak Finansal Durum Tablosu yöntemi kullanılabilir. Standardın (TMS 29) 37. maddesinde, aynı ekonominin para biriminde raporlama yapan tüm işletmeler tarafından finansal tabloların düzeltilmesinde, satın alma gücündeki değişiklikleri yansıtan genel bir fiyat endeksinin kullanmasının gerektiği vurgulanmıştır.

Tablo 1’de gösterildiği gibi Net Parasal Pozisyon Kâr/Zarar Tablosu hazırlanarak yapılan hesaplamada, öncelikle dönem başı hem tarihi hem de düzeltilmiş parasal varlıklar ile düzeltilmiş parasal borçlar arasındaki fark belirlenir, yıl içinde gelirler (faiz gelirleri ve faiz dışı gelirleri), parasal olmayan varlık satışları, sermaye artırımını, parasal olmayan pasif artışları yoluyla net parasal kalemlerde artış yaratan kalemler farka eklenir, parasal olmayan varlık alımları, kâr payı ödemeleri, parasal olmayan pasif azalışları, vergi karşılıkları gibi net parasal kalemlerde azalış yaratan kalemler farktan çıkartılır. Bunun sonucunda dönem sonundaki tarihi ve düzeltilmiş net parasal değerler bulunur. Düzeltilmiş net parasal değerler ile tarihi net parasal değerler arasındaki fark ise enflasyon kazanç ya da kaybını vermektedir.

Tablo 1: Net Parasal Kâr/Zarar Tablosu

Net Parasal Kâr/Zarar Tablosu		
A. Dönem Başı Net Parasal Pozisyon	Tarihi	Düzeltilmiş
1. Dönem Başı Parasal Varlıklar		
2. Dönem Başı Parasal Borçlar (-)		
B. Dönem İçinde Net Parasal Pozisyonda Artış Yaratın İşlemler (+)		
C. Dönem İçinde Net Parasal Pozisyonda Azalış Yaratın İşlemler (-)		
D. Dönem Sonunda Olması Gereken Net Parasal Pozisyon (A+B-C)		
E. Dönem Sonu Net Parasal Pozisyon		
1. Dönem Sonu Parasal Varlıklar		
2. Dönem Sonu Parasal Borçlar (-)		
F. Net Parasal Pozisyon Kâr veya Zararı (E-D)		

4. ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE HİPOTEZLERİ

Amaç

Bu çalışmada bankaların 2022 yılı dönem başı (2021 yılı dönem sonu) ve 2022 yılı sonu parasal varlık ve parasal pasif kalemleri kullanılarak net parasal pozisyon hesaplanacaktır. Bu amaçla, Türkiye'deki bankaların finansal tablolarında yer alan parasal aktif ve parasal pasif kalemler belirlenmiş, bu kalemler enflasyona göre düzeltilmiş ve net parasal pozisyon kazanç veya kaybı tutarları hesaplanarak enflasyonun bankaların parasal kalemleri üzerindeki etkileri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Yöntem

Bu çalışmada nicel araştırma yapılmıştır. Türkiye'de bankacılık sistemine kayıtlı 57 banka bulunmaktadır. Bunlardan 32'si mevduat bankası, 16'sı kalkınma ve yatırım bankası, 6'sı katılım bankası ve 3'ü de TMSF (Türkiye Mevduat ve Sigorta Fonu) bünyesindeki bankalardır. Bu bankalardan yabancı sermayeli 10 mevduat bankasının, 6 kalkınma ve yatırım bankası ve TMSF bünyesindeki bankalarla ilgili veriye ulaşılamamıştır. Bu nedenle çalışmada 22 mevduat bankası, 10 kalkınma ve yatırım bankası ve 6 katılım bankasından oluşan veri seti kullanılmıştır. Bu bankaların KAP'dan (Kamuyu Aydınlatma Platformu) alınan finansal tabloları incelenerek 2022 yılına ait net parasal pozisyon kâr veya zararının belirlenmesindeki kalemler enflasyona göre düzeltilmiştir. Hesaplama parasal kalemlerdeki dönem içerisinde meydana gelen artış ve azalışların yıla yaygın olduğu kabul edilerek ayrıntılı olarak değil, dönem başı net parasal kalemler ile dönem sonu net parasal kalemler arasındaki fark belirlenerek **net fark** olarak dikkate alınmış ve düzeltmede ortalama endeks kullanılmıştır.

Net parasal pozisyonun sonucuna göre farklı örüntüler ortaya çıkabilmektedir. Bu örüntüler aşağıdaki gibidir:

- Dönem başı parasal aktif dönem başı parasal pasiften **fazla ise** ve aynı şekilde dönem sonu parasal aktif, parasal pasiften **fazla ise** satın alma gücü kaybı söz konusu olur.
- Dönem başı parasal aktif dönem başı parasal pasiften **az ise** ve aynı şekilde dönem sonu parasal aktif, parasal pasiften **az ise** satın alma gücü kazancı söz konusu olur.
- Dönem başı parasal aktif dönem başı parasal pasiften **fazla ise** ve aynı şekilde dönem sonu parasal aktif parasal pasiften **az ise** satın alma gücü kazancı söz konusu olur.

iv. Dönem başı parasal aktif dönem başı parasal pasiften **az ise** ve dönem içinde parasal varlıklardaki girişler, parasal kalemlerdeki azalışlardan **az ise** aynı şekilde dönem sonu parasal aktif, parasal pasiften **az ise** satın alma gücü kazancı söz konusu olur.

v. Dönem başı parasal aktif dönem başı parasal pasiften **az ise** ve dönem içinde parasal varlıklardaki girişler, parasal kalemlerdeki azalışlardan **fazla ise** aynı şekilde dönem sonu parasal aktif, parasal pasiften **az ise** satın alma gücü kazancı söz konusu olur.

vi. Dönem başı parasal aktif dönem başı parasal pasiften **az ise** ve dönem içinde parasal varlıklardaki girişler, parasal kalemlerdeki azalışlardan **fazla ise** ve aynı şekilde dönem sonu parasal aktif, parasal pasiften **fazla ise** satın alma gücü kaybı söz konusu olur.

4.1. Bankalar Üzerine Bir Araştırma

Bu bölümde, Türkiye’de bulunan bankaların 2022 yılı dönem başı ve dönem sonu verileri kullanılarak bankaların sahip olduğu net parasal pozisyondan doğan satın alma gücü kazanç ve kayıpların 2022 yılı için hesaplanarak, net parasal pozisyon kazanç veya kaybına ilişkin ölçüm yapılacaktır.

Banka finansal durum tablosunda yer alan varlıklar ve kaynakların Hesap Planı’ndaki sınıflandırması diğer işletmelerin sınıflandırmasından farklılık göstermektedir. Tablo 2’de bankalara ait finansal durum tablosu örneğine yer verilmiştir.

Tablo 2: Bankalarca Düzenlenen Finansal Durum Tablosu

VARLIKLAR	YÜKÜMLÜLÜKLER
Finansal Varlıklar (Net)	Mevduat
İtfa Edilmiş Maliyeti İle Ölçülen Finansal Varlıklar (Net)	Alınan Krediler
Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar (Net)	Para Piyasalarına Borçlar
Ortaklık Yatırımları	İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net)
Maddi Duran Varlıklar (Net)	Fonlar
Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Net)	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zar. Yan. Fin. Yük.
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (Net)	Türev Finansal Yükümlülükler
Cari Vergi Varlığı	Faktoring Yükümlülükleri
Ertelenmiş Vergi Varlığı	Kiralama İşlemlerinden Yükümlülükler (Net)
Diğer Aktifler (Net)	Karşılıklar
	Cari Vergi Borcu
	Ertelenmiş Vergi Borcu
	Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlık Borçları (Net)
	Sermaye Benzeri Borçlanma Araçları
	Diğer Yükümlülükler
	Özkaynaklar

Kaynak: tbb.org.tr

Enflasyonun banka finansal durum tablosundaki hesapları üzerindeki etkisini incelerken, finansal tablo kalemlerinin parasal ve parasal olmayan kalemler olarak gruplandırılması gerekmektedir. Bunun nedeni parasal ve parasal olmayan kalemlerin enflasyondan etkilenme biçimlerinin aynı olmamasıdır. Araştırma konumuz olan bankaların finansal durum tablolarındaki parasal ve parasal olmayan kalemlere ilişkin sınıflandırma Tablo 3 ve 4'te gösterildiği gibidir.

Tablo 3: Banka Finansal Durum Tablosundaki Parasal Kalemler

PARASAL VARLIKLAR	PARASAL YÜKÜMLÜLÜKLER
-Finansal Varlıklar -Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar* -İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar (Net) -Cari Vergi Varlığı -Ertelenmiş Vergi Varlığı* -Diğer Finansal Varlıklar	-Mevduat -Alınan Krediler -Para Piyasalarına Borçlar -İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net) -Fonlar -Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılan Finansal Yükümlülükler -Türev Finansal Yükümlülükler -Faktoring Yükümlülükleri -Kiralama İşlemlerinden Yükümlülükler (Net) -Karşılıklar -Cari Vergi Borcu -Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlık Borçları (Net) -Sermaye Benzeri Borçlanma Araçları -Diğer Yükümlülükler -Ertelenmiş Vergi Borcu

Tablo 4: Banka Finansal Durum Tablosu Parasal Olmayan Varlıklar ve Yükümlülükler

PARASAL OLMAYAN VARLIKLAR	PARASAL YÜKÜMLÜLÜKLER	OLMAYAN
-Gerçeğe uygun değer farkı kar veya Zarara yansıtılan finansal varlıklardan diğer finansal varlıklar -Gerçeğe uygun değer farkı kar veya Zarara yansıtılan ya da öz kaynaklara yansıtılan finansal yatırımlar -Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar (Net) -Ortaklık Yatırımları -Maddi Duran Varlıklar (Net) -Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Net) -Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (Net) -Diğer Aktifler (Net) (peşin ödenmiş giderler vs)	-Peşin tahsil edilmiş gelirler vs -Özkaynaklar	

* Finansal varlıklar içerisinde gerçeğe uygun değer ile değerlendirilen menkul kıymetler olması durumunda nitelik itibari ile parasal olmayan kalem olsa bile dönem sonunda gerçeğe uygun değerle değerlendirildiğinden önemli bir farklılık yaratmayacağı düşüncesiyle parasal kalemler içerisinde işlem görmüştür. Ancak maliyet değeri ile değerlendirilen herhangi bir hisse senedi olması durumunda parasal olmayan kalem olarak dikkate alınır.

* Ertelenmiş vergi varlığı veya vergi yükümlülüğünü uygulamada bazıları parasal olmayan kalem gibi mütala ederken bazıları parasal kalem olarak kabul etmektedir. Pratikliği açısından ve finansal durum tablosu toplamı içinde tutarının önemli olmaması nedeniyle bu kalem araştırmada parasal kalem olarak kabul edilmiştir.

Yukarıda verilen finansal tablo kalemlerinden parasal kalemleri dikkate alarak bankalardaki net parasal pozisyon kaybı/kazancı hesaplamaları yapılmıştır. TÜFE verilerine göre düzeltmede kullanılan formül aşağıdaki gibidir.

$$\begin{aligned} \text{Parasal varlık ve yükümlülükler} &= \text{Aralık 2022 Endeks/Aralık 2021 Endeks} \\ &= 1.128,45/ 686.95 \\ &= \mathbf{1,64} \end{aligned}$$

Dönem başı finansal durum tablosunda parasal kalemler, dönem sonu endeks dönem başı endeks katsayısına göre düzeltilerek, dönem sonundaki liranın satın alma gücüne göre ifade edilmiş olacaktır. Dönem sonu finansal durum tablosunda ise, herhangi bir düzeltmeye gerek olmadan parasal kalemler aynen tarihi değerleri ile yer alacaktır. Özellikle önceki dönem ile cari dönem finansal durum tablosunun karşılaştırılmalı olarak sunulabilmesi için önceki dönem finansal durum tablosunun (dönem başı finansal durum tablosu) cari dönem sonu paranın satın alma gücüne göre düzeltilmesi gerekir.

Aşağıda tek bir bankaya ait parasal kazanç/kaybın hesaplanma sürecine ilişkin örnek verilmiştir. Aynı hesaplama yöntemi uygulanarak bankalara ait net parasal pozisyon kazanç/kaybı tablo halinde listelenmiştir.

Tablo 5: Halk Bankası 2022 Yılı Net Parasal Pozisyon (Satın Alma Gücü) Kazanç/Kaybı

HALK BANKASI-NET PARASAL POZİSYON			
	TARİHİ DEĞER	DÜZELTME KTSAYISI	DÜZELTİLMİŞ DEĞER
Dönem Başı Net Parasal Pozisyon	29.088.387	1,64	47.701.425
1- Dönem Başı Parasal Varlıklar	916.761.082	1,64	1.503.488.174
2-Dönem Başı Parasal Borçlar (-)	(887.674.847)	1,64	(1.455.786.749)
Dönem İçinde Net Parasal Pozisyonda Artış/Azalış Yaratın İşlemler (+/-) <i>(Dönem sonu net parasal pozisyon- Dönem Başı net parasal pozisyon)</i>	33.438.238	1,18	39.457.121
Dönem Sonunda Olması Gereken Net Parasal Pozisyon (A+B)	62.524.473		87.158.546
Dönem Sonu Net Parasal Pozisyon	62.524.473		62.524.473
1- Dönem Sonu Parasal Varlıklar	1.408.996.145		
2-Dönem Sonu Parasal Borçlar (-)	(1.346.471.672)		
Net Parasal Pozisyon Kaybı	-		(24.634.073)

Diğer bankaların net parasal pozisyon kaybı/kazancı da yukarıdaki gibi hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalara ilişkin sonuçlar aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Mevduat Bankalarının parasal kalemlerini elde tutmaktan kaynaklanan enflasyon kazanç ve kayıplarının (net parasal pozisyon) hesaplanması ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 6: Mevduat Bankaları Net Parasal Pozisyon (Satın Alma Gücü) Kazanç/Kaybı

	2022 Yılı dönem başı verileri							Dönem içi net parasal pozisyon değişimi			2022 Yılı dönem sonu verileri			NET PARASAL POZİSYON
	Tarihsel Değer				Düzeltilmiş Değer						Tarihsel/Düzeltilmiş Değer (katsayı 1)			
(milyon TL)	D.Başı 2022 Parasal Aktif	D.Başı 2022 Parasal Pasif	NET PARASAL FARK	D.B / D.S	D.Başı 2022 Parasal Aktif	D.Başı 2022 Parasal Pasif	NET PARASAL FARK	Tarihi Parasal Pozisyon (+/-)	D.K	Düzeltilmiş Parasal Pozisyon (+/-)	D.Sonu 2022 Parasal Aktif	D.Sonu 2022 Parasal Pasif	NET PARASAL FARK	KAZANÇ/KAYBI
	(A)	(B)	A-B) = (C)	(KI)	(AxK1)	(BxK1)	Cx K1 = (D)	G-C = (H)	(K2)	(HXK2 = (I)	(E)	(F)	(E-F= (G)	D+I-G= (J)
Akbank	755.153	686.839	68.314	1,64	1.238.451	1.126.415	112.035	66.743	1,18	78.756	1.128.745	993.688	135.057	(55.735)
Burgan Bank	40.064	39.497	566	1,64	65.705	64.775	929	2.002	1,18	2.362	61.222	58.654	2.568	(723)
Denizbank	390.751	366.835	23.915	1,64	640.832	601.610	39.221	21.663	1,18	25.562	615.717	570.138	45.578	(19.205)
Deutsche Bank	5.851	4.919	931	1,64	9.596	8.068	1.527	808	1,18	953	11.326	9.586	1.739	(741)
Fibabank	44.368	42.820	1.548	1,64	72.765	70.225	2.539	3.110	1,18	3.670	72.265	67.606	4.658	(1.550)
Garanti Bankası	841.002	770.174	70.827	1,64	1.379.244	1.263.086	116.157	65.257	1,18	77.003	1.286.539	1.150.454	136.084	(57.076)
Halkbank	916.761	887.674	29.086	1,64	1.503.488	1.455.786	47.701	33.438	1,18	39.457	1.408.996	1.346.471	62.524	(24.634)
Hsbc Bank	75.306	71.316	3.989	1,64	123.501	116.958	6.543	3.021	1,18	3.565	87.657	80.645	7.011	(3.097)
Icbc Turkey	39.238	37.747	1.490	1,64	64.350	61.906	2.444	1.434	1,18	1.692	61.752	58.827	2.924	(1.212)
Ing Bank	87.929	77.826	10.102	1,64	144.204	127.635	16.568	2.348	1,18	2.771	106.887	94.436	12.451	(6.888)

İş Bankası	1.083.383	1.028.235	55.147	1,64	1.776.749	1.686.306	90.442	70.537	1,18	83.233	1.631.064	1.505.378	125.685	(47.991)
Mufg	23.365	21.923	1.442	1,64	38.320	35.954	2.365	547	1,18	646	36.617	34.627	1.990	(1.021)
Odea Bank	54.840	51.899	2.941	1,64	89.938	85.114	4.823	748	1,18	883	67.646	63.955	3.690	(2.017)
Qnb Bank	379.235	361.696	17.538	1,64	621.946	593.182	28.763	20.429	1,18	24.107	614.836	576.867	37.968	(14.902)
Rabobank	2.220	1.002	1.217	1,64	3.641	1.644	1.996	97	1,18	115	1.412	97	1.315	(796)
Şekerbank	50.902	50.678	223	1,64	83.479	83.113	366	1.615	1,18	1.906	63.983	62.143	1.839	(433)
Turkish Bank	2.369	2.183	186	1,64	3.885	3.580	305	21	1,18	25	2.932	2.724	207	(123)
Turkland	4.924	4.540	383	1,64	8.075	7.445	629	92	1,18	109	7.264	6.788	476	(262)
Türk Ekonomi Bankası	197.242	184.797	12.444	1,64	323.477	303.068	20.409	11.419	1,18	13.474	281.255	257.391	23.863	(10.019)
Vakıfbank	1.019.907	974.701	45.206	1,64	1.672.648	1.598.509	74.138	42.419	1,18	50.054	1.688.131	1.600.506	87.625	(36.567)
Yapı Kredi	769.848	717.331	52.516	1,64	1.262.551	1.176.423	86.127	57.592	1,18	67.958	1.168.113	1.058.005	110.108	(43.977)
Ziraat Bankası	1.469.897	1.392.390	77.506	1,64	2.410.632	2.283.520	127.111	85.695	1,18	101.121	2.502.243	2.339.040	163.302	(65.029)

Tablo 6’da görüldüğü gibi bankaların tamamında enflasyona göre yapılan düzeltme işlemleri neticesinde parasal değerleri elde bulundurma sonucu ortaya çıkan **net parasal pozisyon kaybı** ortaya çıkmıştır. Bu tutar, dönem başı net parasal kalemlerin düzeltilmiş tutarına (D), dönem içinde net parasal kalemlerdeki değişimin düzeltilmiş tutarları ilave edilerek dönem sonunda olması gereken net parasal pozisyon bulunmuş (D+I) ve bu tutarla dönem sonu net parasal pozisyon farkı karşılaştırılarak (D+I-G) satın alma gücü kazanç veya kaybı hesaplanmıştır.

Bankaların aktifinde yer alan kredilerin aktif büyüklüğüne oranının, pasifte bulunan mevduatın aktif büyüklüğüne oranından yüksek olması nedeni ile net parasal pozisyon kaybı ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde bankaların genel olarak kredi kullandırma eğilimlerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. En fazla birinci sırada Ziraat Bankası’nda net parasal pozisyon kaybı 65.029 Milyon TL iken ikinci sırada Garanti Bankası 57.076 Milyon TL ve üçüncü sırada Akbank 55.735 Milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bunu İşbankası 47.991 Milyon TL ile, Yapı Kredi Bankası 43.977 Milyon TL ve Vakıfbank 36.567

Milyon TL ile takip etmiştir.

Kamu sermayeli mevduat bankalarındaki durumu ayrıca Tablo 7'deki gibi tekrar gösterebiliriz.

Tablo 7: Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları Net Parasal Pozisyon (Satın Alma Gücü) Kaybı/Kazancı

	2022 Yılı dönem başı verileri							Dönem içi net parasal pozisyon değişimi			2022 Yılı dönem sonu verileri			NET PARASAL POZİSYON
	Tarihsel Değer				Düzeltilmiş Değer				Tarihsel/Düzeltilmiş Değer (katsayı 1)					
(milyon TL)	D.Başı 2022 Parasal Aktif	D.Başı 2022 Parasal Pasif	NET PARASAL FARK	D.B / D.S	D.Başı 2022 Parasal Aktif	D.Başı 2022 Parasal Pasif	NET PARASAL FARK	Tarihi Parasal Pozisyon (+/-)	D.K	Düzeltilmiş Parasal Pozisyon (+/-)	D.Sonu 2022 Parasal Aktif	D.Sonu 2022 Parasal Pasif	NET PARASAL FARK	KAZANÇ/KAYBI
	(A)	(B)	A-B) = (C)	(KI)	(AxK1)	(BxK1)	Cx K1 = (D)	G-C = (H)	(K2)	(HXK2 =I)	(E)	(F)	(E-F= (G)	D+I-G= (J)
Halkbank	916.761	887.674	29.086	1,64	1.503.488	1.455.786	47.701	33.438	1,18	39.457	1.408.996	1.346.471	62.524	(24.634)
Vakıfbank	1.019.907	974.701	45.206	1,64	1.672.648	1.598.509	74.138	42.419	1,18	50.054	1.688.131	1.600.506	87.625	(36.567)
Ziraat Bankası	1.469.897	1.392.390	77.506	1,64	2.410.632	2.283.520	127.111	85.695	1,18	101.121	2.502.243	2.339.040	163.302	(65.029)

Bankacılık sektörünün tamamı dikkate alındığında net parasal pozisyon kaybının kamu bankalarında fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle Tablo 7'de kamu bankaları ayrıca gösterilmiştir. Kamu bankaları içinde Ziraat Bankası'nın parasal kalemlerinin neden olduğu satın alma gücü kaybı 65.029 Milyon TL ile diğer bankalara göre fazla olmuştur. Vakıflar Bankası'nın net parasal pozisyon kaybı 36.567 Milyon TL, Halk Bankası'nın ise 24.634 Milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 8: Kalkınma ve Yatırım Bankaları Net Parasal Pozisyon (Satın Alma Gücü) Kazanç/ Kaybı

	2022 Yılı dönem başı verileri							Dönem içi net parasal pozisyon değişimi			2022 Yılı dönem sonu verileri			NET PARASAL POZİSYON
	Tarihsel Değer			Düzeltilmiş Değer							Tarihsel/Düzeltilmiş Değer (katsayı 1)			
(milyon TL)	D.Başı 2022 Parasal Aktif (A)	D.Başı 2022 Parasal Pasif (B)	NET PARASAL FARK A-B) = (C)	D.B / D.S (K1)	D.Başı 2022 Parasal Aktif (AxK1)	D.Başı 2022 Parasal Pasif (BxK1)	NET PARASAL FARK Cx K1 = (D)	Tarihi Parasal Pozisyon (+/-) G-C = (H)	D.K (K2)	Düzeltilmiş Parasal Pozisyon (+/-) (HXK2 = (I)	D.Sonu 2022 Parasal Aktif (E)	D.Sonu 2022 Parasal Pasif (F)	NET PARASAL FARK (E-F= (G)	KAZANÇ/KAYBI D+I-G= (J)
Aktif Yatırım	33.910	31.620	2.289	1,64	55.613	51.858	3.755	2.236	1,18	2.638	48.163	43.636	4.526	(1.868)
Bank Of America Yatırım	193	1.885	(1.691)	1,64	317	3.091	(2.773)	3.225	1,18	3.806	5.289	3.755	1.534	501
Diler Yatırım	225	40	185	1,64	369	65	303	9	1,18	11	291	96	195	(120)
Golden Global Yatırım	784	630	154	1,64	1.286	1.033	252	593	1,18	699	2.515	1.768	747	(205)
GSD Yatırım	818	438	380	1,64	1.342	718	623	155	1,18	184	977	440	536	(271)
Nurol Yatırım	6.794	6.241	552	1,64	11.142	10.235	906	1.409	1,18	1.662	17.085	15.123	1.962	(607)
Pasha Yatırım	3.322	2.955	367	1,64	5.449	4.847	602	166	1,18	195	5.873	5.340	533	(264)
Türkiye İhracat Kredi Bankası	48.318	43.913	4.405	1,64	79.242	72.017	7.225	2.326	1,18	2.745	91.578	84.846	6.732	(3.238)

Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası	84.392	79.070	5.321	1,64	138.403	129.676	8.727	4.135	1,18	4.880	114.086	104.629	9.457	(4.150)
Türkiye Sınai ve Kalkınma	322.280	307.827	14.452	1,64	504.836	504.836	23.702	9.042	1,18	10.670	345.781	322.286	23.495	(10.877)

Tablo 8’de kalkınma ve yatırım bankalarının düzeltilmiş verilerine yer verilmiştir ve bu bankaların biri hariç diğerlerinde net parasal pozisyon **kaybı** olduğu belirlenmiştir. Kalkınma ve yatırım bankalarının net parasal pozisyon kaybının mevduat bankalarına göre oldukça düşük çıktığı görülmektedir. Bu durum, kalkınma ve yatırım bankalarının mevduat toplamaları nedeniyle özkaynak toplamalarının yabancı kaynaklar toplamına göre yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Kısacası, kalkınma ve yatırım bankalarının kaynak yapısında özkaynaklar önemli bir yer tutmaktadır. Bunun sonucunda parasal kaynaklar toplamı, parasal varlıkların toplamına göre az olmakta, bu da net parasal pozisyonlarının negatif çıkmasına neden olmaktadır. Bu grupta da 2022 yılı için en fazla satın alma gücü kaybı 10.877 Milyon TL ile Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası’nda gerçekleşmiş, onu 4.150 Milyon TL ile Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası, 3.238 Milyon TL ile Türkiye İhracat Kredi Bankası ve 1.868 Milyon TL ile Aktif Yatırım takip etmiştir.

Bu grupta Bank Of America Yatırım’da 501 Milyon TL net parasal pozisyon kazancı gerçekleşmiştir. Tüm hesaplamalar dikkate alındığında da sadece Bank Of America Yatırım’da net parasal pozisyon kazancı gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 9: Katılım Bankaları Net Parasal Pozisyon (Satın Alma Gücü) Kazancı/Kaybı

	2022 Yılı dönem başı verileri							Dönem içi net parasal pozisyon değişimi			2022 Yılı dönem sonu verileri			NET PARASAL POZİSYON
	Tarihsel Değer				Düzeltilmiş Değer						Tarihsel/Düzeltilmiş Değer (katsayı 1)			
(milyon TL)	D.Başı 2022 Parasal Aktif	D.Başı 2022 Parasal Pasif	NET PARASAL FARK	D.B / D.S	D.Başı 2022 Parasal Aktif	D.Başı 2022 Parasal Pasif	NET PARASAL FARK	Tarihi Parasal Pozisyon (+/-)	D.K	Düzeltilmiş Parasal Pozisyon (+/-)	D.Sonu 2022 Parasal Aktif	D.Sonu 2022 Parasal Pasif	NET PARASAL FARK	KAZANÇ/KAYBI
	(A)	(B)	A-B= (C)	(K1)	(AxK1)	(BxK1)	Cx K1 =(D)	G-C = (H)	(K2)	(HXK2 =(I)	(E)	(F)	(E-F= (G)	D+I-G= (J)
Albaraka Türk Katılım	106.910	103.325	3.585	1,64	175.333	169.453	5.879	214	1,18	253	141.415	137.615	3.799	(2.333)
Kuveyt Türk Katılım	265.430	255.805	9.624	1,64	435.305	419.520	15.784	18.508	1,18	21.839	401.343	373.210	28.133	(9.491)
Türkiye Emlak Katılım	37.683	36.317	1.366	1,64	61.801	59.559	2.241	4.123	1,18	4.865	98.417	92.927	5.490	(1.616)
Türkiye Finans Katılım	110.825	105.911	4.913	1,64	181.753	173.695	8.058	3.218	1,18	3.798	142.958	134.826	8.132	(3.724)
Vakıf Katılım	99.839	91.771	8.067	1,64	163.736	150.505	13.230	8.789	1,18	10.371	185.977	169.120	16.856	(6.745)
Ziraat Katılım	97.681	94.193	3.488	1,64	160.198	154.478	5.720	6.678	1,18	7.880	211.144	200.978	10.166	(3.434)

Tablo 9’da katılım Bankalarının düzeltilmiş verilerine yer verilmiştir ve bu bankaların tamamında net parasal pozisyon **kayı** olduğu belirlenmiştir. Katılım bankalarında da kalkınma ve yatırım bankalarında olduğu gibi net parasal pozisyon kaybı mevduat bankalarına göre oldukça düşük çıkmıştır. Bu durum da katılım bankalarının mevduat toplamamalarından kaynaklanmaktadır. Bu grupta 2022 yılı için en fazla satın alma gücü kaybı 9.491 Milyon TL ile Kuveyt Türk Katılım Bankası’nda gerçekleşmiş, onu 6.745 Milyon TL ile Vakıf Katılım Bankası, 3.724 Milyon TL ile Türkiye Finans Katılım Bankası ve 3.434 Milyon TL ile Ziraat Katılım Bankası takip etmiştir.

4. SONUÇ

Enflasyonun kontrol edilemeyen bir dış faktör olarak finansal tablolar üzerinde olumsuz etkileri olabilmektedir. Yapılan hesaplamalara göre bankaların net parasal pozisyonları hem düzeltilmiş verilere göre hem de tarihi verilere göre genellikle negatif çıktığı söylenebilir. Bir başka ifadeyle parasal varlıklar toplamı, parasal kaynaklar toplamından hem tarihi verilerde hem düzeltilmiş verilerde daha fazladır. Parasal aktif kalemleri, parasal pasif kalemlerinden fazla olan işletmelerde satın alma gücü kaybı yaşanır. Bu satın alma gücü kaybının kâr/zarar tablosuna yansıtılamaması nedeniyle dönem kârı tutarı olması gerekenden fazla veya banka dönemi zararlar kapattı ise de zararı olması gerekenden daha az raporlanmış olacaktır. Bankanın kâr etmesi durumunda kârın düzeltilmemiş olması elde edilmemiş kârın temettü olarak dağıtılmasına ve vergi tutarının fazla hesaplanmasına yol açacaktır. Dolayısıyla, işletmenin kârını değil sermayesini dağıtmasına neden olmaktadır. Bu durum da banka sermayesinin nominal ve fiziki olarak korunamamasına neden olacaktır.

İncelenen bankalarda genel olarak net parasal pozisyon kaybı çıkmış olsa da parasal pasif kalemleri parasal aktif kalemlerinden fazla olan bankalar da olabilir. Bu durumda bankanın satın alma gücü kazancı ortaya çıkar. İncelenen bankalarda sadece **Bank Of America Yatırım**’da satın alma gücü kazancı belirlenmiştir. Bu durumun vergi avantajı sağlaması olumlu olarak değerlendirilse de enflasyon düzeltilmesi yapılmaması durumunda satın alma gücü kazancı kâr/zarar tablosuna yansıtılmadığından, dönem kârının düşük çıkması veya bankanın zararının büyümesine neden olacağı için bankanın kredibilitesi olumsuz yönde etkilenebilmektedir.

Bankalarda, özellikle mevduat bankalarında 2022 yılında verilen krediler ve finansal yatırımlardaki artışlar toplanan mevduattan daha fazla olduğu için parasal varlıklar tutarı parasal pasiften daha fazla olmuş, bunun sonucunda da net parasal pozisyon kaybı ortaya çıkmıştır. Kamu bankalarından Ziraat Bankası ihtiyaç duyduğu kaynağı Hazine’den temin ederek ödenmiş sermayeyi artırdığı için parasal pozisyonda satın alma gücü kaybı daha çok olmuştur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını belirtmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar(lar) Katkısı: Zehra HABERAL (% 100)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author(s) declares that there is no conflict of interest.

Funding: The author(s) received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.

Author(s) Contributions: Zehra HABERAL (% 100)

KAYNAKÇA

- Açık, S. (2010). Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerini Giderici Bir Tedbir Olarak Enflasyon Muhasebesi ve Türkiye'deki Yasal Düzenlemeler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 345-360
- Akdoğan, N. (2004). *Enflasyon Muhasebesi Kuramsal Yaklaşımlar ve Türkiye Uygulaması*. Gazi Kitabevi, 2.Baskı.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu. Erişim Adresi: <https://www.bddk.org.tr/Kurulus/>
Erişim Tarihi: 07.03.2023.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Muhasebe Uygulama Yönetmeliği 14 Sayılı Tebliğ. Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzenlenmesine ilişkin Muhasebe Standardı. Erişim Adresi: <https://www.verginet.net/dtt/> . Erişim Tarihi: 16.03.2023
- Deaconu, S. C. (2012). The net monetary statement" and" the net non-monetary statement"-assessment indicators for the financial position of the entity. *Annals of the University of Petroşani. Economics*, 12, 49-56.
- İlter, C. (2012). Exploring the effects of inflation on financial statements through ratio analysis. *Available at SSRN 2186707*.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu, TMS 29 “Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama”. Erişim Adresi: https://www.kgk.gov.tr/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_29_2018.pdf. Erişim Tarihi: 12.03.2023
- Karasioğlu, F.ve Erdemir, A. G. N. K. (2005). Enflasyon Muhasebesi Uygulamalarında Temel İşlemler Üzerine Bir Çalışma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2005(2), 145-167.
- Matofalı, V. (2022). Comparison of IAS/IFRS and OHADA standards in terms of taking inflation into account in financial accounting, *Revue du contrôle, de la comptabilité et de l'audit*, 6(2)2, pp: 205-224
- Öztürk, V. (2006). Enflasyon Muhasebesi ve Banka Kârlarına Etkisi. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- PWC (2018). In depth a look at current financial reporting issues. Erişim Adresi: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/pwc-in-depth-ias-29-becomes.pdf>. Erişim Tarihi: 02.04.2023.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/>. Erişim Tarihi: 12.03.2023.
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ, 5024 Sayılı Vergi Usul Kanunu. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 03.04.2023.